

Korpus Ochrony Pogranicza

<https://kop.ipn.gov.pl/kop/historia/7978,Mundur-i-odznaka.html>
2020-09-19, 02:45

Mundur i odznaka

Odznaka Pamiątkowa Korpusu Ochrony Pogranicza „Za służbę graniczną”

Zmiany zasad prowadzenia działań wojennych jakie zaszły na przełomie XIX i XX wieku, znacząco wpłynęły m.in. na wygląd ówczesnego umundurowania żołnierzy. W miejsce barwnych, paradnych mundurów, w większości europejskich armii wprowadzono jednobarwne mundury w kolorach szaro-zielonych, które okazały się bardziej przydatne na polu bitwy, znacznie zmniejszając ponoszone straty. To ujednoczenie umundurowania wywołało natomiast potrzebę zastosowania elementu wyróżniającego żołnierzy i wskazania na ich przynależność do poszczególnych formacji i oddziałów. Obok oznak rozpoznawczych, takich jak kolorowe proporczyki naszywane na kołnierzach mundurów lub barwne otoki na czapkach, z czasem pojawiły się odznaki pamiątkowe związane z tradycją i zasługami danego oddziału. Pierwsze odznaki pamiątkowe Wojska Polskiego powstały już w oddziałach tworzonych w czasie I wojny światowej. Początkowo traktowano je jako formę odznaczenia, gdyż były nagrodą za męzną postawę na polu walki i bohaterskie czyny.

Po zakończeniu I wojny światowej i działań wojennych w latach 1918-1921, w armii polskiej powstał zwyczaj ustanawiania odznak pamiątkowych dla jednostek. Ustanawiano je najczęściej na szczeblu pułku, stąd popularna nazwa „odznaki pułkowe”. Każdej odznace towarzyszył regulamin jej nadawania, ale także i odbierania. Odznaki nadawane były żołnierzom pełniącym służbę w danym pułku, a także osobom wojskowym z innych oddziałów i osobom cywilnym zasłużonym dla jednostki. Aby otrzymać odznakę należało spełnić określone wymogi, była zatem formą wyróżnienia za pełnioną służbę. Otrzymywali ją żołnierze różnych stopni tj.

szeregowcy, podoficerowie i oficerowie, dlatego odznaki były też wyrazem integracji i koleżeństwa, a jej posiadacze poczuli się do przynależności do danej formacji.

W przypadku Korpusu Ochrony Pogranicza, wkrótce po utworzeniu w 1924 r. próbowano ustanowić odznakę formacji, ale projekt opracowany w Dowództwie KOP w 1926 r. nie zyskał akceptacji Ministerstwa Spraw Wojskowych. Dopiero w kilka lat po utworzeniu formacji powstała właściwa odznaka KOP.

W dniu 3 września 1928 r. ówczesny dowódca KOP gen. dyw. Henryk MINKIEWICZ w rozkazie numer 85, określił regulamin odznaki pamiątkowej „Za służbę graniczną”.

Rozdział I pt. Opis odznaki, określał jej kształt:

§.1. Odznaka, jednakowego wzoru dla oficerów i szeregowych, owalna, długość 5 -1/2 cm, szerokości 3-1/2 cm., ażurowa, grubość 2-1/2 mm, oksydowana, o częściach emaliowanych zakładana na śrubę. Odznaka ta przedstawia orła */godło państwowe ściśle według ustawy/*, który w pazurach trzyma gałęzie lauru. Gałęzie te tworzą wieniec, którego górna część jest spięta małym wieńcem okrągłym, o polu pokrytym emalią granatowa, z obwódka zieloną. Na polu małego wieńca napis „K.O.P.” Dolna część wieńca laurowego jest związana wstążką, ułożoną pod orłem w formie łuku. Na wstążce tej napis „Za służbę graniczną”. Poza środkiem orła widnieje słup graniczny emaliowany emalią białą i czerwoną. Na słupie tabliczka metalowa o treści wypukłej. Słup graniczny w rysunku odpowiada rzeczywistemu słupowi granicznemu R.P. Od ogona orła poza orłem i słupem granicznym rozłożone są symetrycznie w górę polerowane promienie w ilości 25, o sylwetce ostrych kątów i przekroju trójkąta równoramiennego.”

Wprawdzie regulamin nie mówi tego wprost ale odznaka dla formacji pełniącej służbę na wschodzie II Rzeczypospolitej Polskiej zawierała promienie symbolizujące promienie wschodzącego tam słońca.

Niezwykle ważny był rozdział III regulaminu pt. Prawo otrzymania odznaki.

§.5. Prawo do otrzymania odznaki może być przyznane:

- a) oficerom, po odbyciu nie mniej niż 2 lat służby w KOP
- b) podoficerom zawodowym po odbyciu 3 lat służby zawodowej w KOP, z zaliczeniem służby nadterminowej w KOP, oraz służby niezawodowej w KOP
- c) szeregowym nadterminowym, po odbyciu 2 lat służby nadterminowej w KOP z zaliczeniem służby niezawodowej w KOP
- d) szeregowym niezawodowym, po przesłużeniu w KOP co najmniej 1 roku, z wyjątkiem karanych" ...

Rozdział V określał sposób noszenia odznaki:

Odznakę KOP nosi się na mundurze, umocowaną na śrubce, na lewej piersi. U oficerów 4 cm. poniżej guzika kieszeni górnej, u szeregowych na wysokości 3-go guzika kurtki. Osoby cywilne noszą odznakę na lewej piersi."

Poza regulaminem odznaki, rozkaz gen. Minkiewicza zawierał również szczegółowe wyjaśnienia i uwagi m.in. by odznaka KOP była nadawana jedynie tym żołnierzom KOP, którzy posiadając warunki przewidziane regulaminem (czyli staż służby) – przyczynili się do podniesienia służby w KOP, oraz którzy tak w służbie jak i poza służbą byli wzorem i przykładem dla drugich.

Nadawanie prawa do noszenia odznaki miało być uskutecznione w zasadzie podczas uroczystości zbiorowych i tak:

- w odniesieniu do oficerów oraz szeregowych zawodowych i nadterminowych raz do roku w rocznicę powstania KOP tj. 11 listopada każdego roku;
- w odniesieniu do szeregowych niezawodowych służby czynnej przed wiosennym i jesiennym przeniesieniem danego rocznika do rezerwy;

Oficerom, podoficerom zawodowym i nadterminowym oraz osobom fizycznym, a także prawnym (np. pułkom WP) po nadaniu im prawa do noszenia odznaki – wręczana była legitymacja na podstawie której można było nabyć odznakę na własny koszt w firmie medalierskiej: „Reising Stanisław” Warszawa ul. Niecała 1. w cenie:

a/ odznaka wykonana ze srebra 16 zł.

b/ odznaka wykonana z brązu 5,50 zł.

Początkowo szeregowi niezawodowi służby czynnej, oprócz legitymacji otrzymywali jednocześnie odznakę bezpłatnie. W drugiej połowie lat trzydziestych ze względów budżetowych, odznaka wręczana była tylko najlepszym żołnierzom, pozostali mieli prawo do ich zakupu na podstawie legitymacji.

Z czasem życie i przepisy wymusiły zmiany w wyglądzie odznaki KOP. Rozkaz Ministra Spraw Wojskowych określał, m.in. że odznaka pamiątkowa nie mogła być większa niż 16 cm powierzchni. Na pierwszym wzorze odznaki KOP widniał wizerunek orła państwowego z roku 1919, natomiast w roku 1927 Prezydent RP wprowadził nowy wzór orła, który musiał być umieszczony na odznace. Dlatego też w dniu 9 listopada 1930 r. dowódca KOP płk Jan KRUSZEWSKI zwrócił się do Ministra Spraw Wojskowych, z prośbą o zatwierdzenie nowego „Regulaminu odznaki Korpusu Ochrony Pogranicza”.

Rozdział I. Opis odznaki.

§.1. Odznaka, jednakowego wzoru dla oficerów i szeregowych, owalna, długość 4,8 cm., szerokość 3,3 cm., ażurowa grubości 2-1/2 mm oksydowana o częściach emaliowanych zakładana na śrubę. Odznaka ta przedstawia orła / *godło państwowe ściśle według ustawy* /, który w pazurach trzyma gałęzie lauru; gałęzie te tworzą wieniec, którego górna część jest spięta małym wieńcem okrągłym, o polu pokrytym emalią granatową. Na polu małego wieńca napis „K.O.P.”. Dolna część wieńca laurowego jest związana wstążką, ułożoną pod orłem w formie łuku. Na wstążce tej napis „Za służbę graniczną”. Poza środkiem orła widnieje słup graniczny emaliowany emalią białą i czerwoną. Na słupie tabliczka metalowa o treści wypukłej. Słup graniczny w rysunku odpowiada rzeczywistemu słupowi granicznemu R.P. Od ogona orła poza orłem i słupem granicznym rozłożone są symetrycznie w górę polerowane promienie w ilości 19, o sylwetce ostrych kątów i przekroju trójkąta.”

W takiej formie i z takimi zasadami nadawania i noszenia odznaka KOP „Za służbę graniczną” przetrwała do końca istnienia tej zasłużonej formacji tj. do jesieni 1939 r.

Żołnierze z odznakami KOP na piersiach dzielnie stawiali opór obu najeźdźcom w obronie Ojczyzny. Wielu z nich z dumą nosiło je na mundurach Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie, a niektórzy nawet na mundurach „odrodzonego” Wojska Polskiego, ale tylko w pierwszych powojennych latach. W czasach komunistycznych represji i prześladowań pieczołowicie przechowywano je wśród rodzinnych pamiątek.

[Poprzedni Strona](#)

